

QUROQCHILIK SAN'ATINING RIVOJLANISHI

Nazirova Nafisa Uyg'unjon qizi

*A.Qodiriy nomidagi JDPI, Dizayn yo'nalishi 2-kurs talabasi, Jizzax, O'zbekiston
e-mail:nazirovanafisa3@gmail.com*

Ilmiy rahbar: Ortiqova O

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada quroq tikish san'ati tarixi va rivojlanish bosqichlari to'g'risida keng ma'lumot beriladi. Shu bilan birga, tikish san'atining ahamiyati haqidagi muhim g'oyalar qayd etildi.*

***Kalit so'zlar:** xalq amaliy san'ati, tikish, tikish tarixi, tikish uslublari, qo'l san'atlari.*

***Аннотация:** В статье представлена обширная информация об истории и этапах развития искусства сухого шитья. При этом были отмечены важные идеи о важности искусства шитья.*

***Ключевые слова:** народные промыслы, шитье, история шитья, техника шитья, ремесла.*

***Abstract:** The article provides extensive information about the history and stages of development of the art of dry sewing. At the same time, important ideas about the importance of the art of sewing were noted.*

***Key words:** folk crafts, sewing, sewing history, sewing technique, crafts.*

X asrda yashab ijod etgan Sharq olimi Abu Nasr Forobiyning kasb-hunar egallashga bag'ishlagan quyidagi fikrini eslab o'tish o'rinlidir: "Kimki eng go'zal va foydali narsani kashf etish fazilatiga ega bo'lsa, kashf etgan narsaning chindan ham o'zining istagi va boshqa bironing istagiga muvofiq bo'lsa yoki uni boshqalarning xohishiga muvofiq deb gumon qilinsa, kashf qilgan yoki ijod etilgan narsa haqiqatdan xayrli va foydalidir". Mazkur fikr har bir manba va hunarmand yuragidan joy olgan. Albatta hunarmandlar yig'ilishib bir shaharni tashkil qilishgan va shaharlarda hunarmandlar uyushmasi, katta ustaxonalarning mavjudligi, ularning o'ziga xos qonun-qoida risolalariga ega bo'lishi hunarmandlar mahsulotining san'at darajasiga yetkazilishiga sabab bo'lgan "Xalq hunarmandchiligi har bir millatning, moddiy va madaniy merosidir. Quroqchilik san'ati xalq amaliy san'atning bir turi hisoblanadi.

Amaliy san'at – bezak san'ati sohasi; ijtimoiy va shaxsiy turmushda amaliy ahamiyatga ega bo'lgan badiiy buyumlar tayyorlash va kundalik turmush ashyolari (asbob-anjomlar, mebel, mato, mehnat qurollari, kiyim-kechaklar, taqinchoqlar,

o'yinchoqlar va boshqalar) ni badiiy ishlash bilan bog'liq ijodiy mehnat sohalarini o'z ichiga oladi. Amaliy san'at asarlari ko'z bilan ko'rish, his etish va anglashga mo'ljallangan. Amaliy san'at asarlari va buyumlari insonning moddiy muhitini go'zallashtirishga, estetik boyitishga xizmat qiladi, ayni paytda o'zining ko'rinishi, tuzilishi, xususiyatlari bilan insonning ruhiy holati, kayfiyatiga ta'sir etadi, bezatilgan narsalar hayotda foydalanilishidan tashqari badiiy qimmatini bo'lgani uchun ham qadrlanadi. Bu milliy qadriyatlarining kelib chiqishi, shakllanishi, tarixiy rivojlanishi, ifodalanishi sohasi sifatida xizmat qilishi mumkin. "O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi" kitobining XI jildida *quroq* atamasining ma'nosi juda ham qisqa yoritilgan. Quroq amaliy san'atning bir turi ekanligi, bu san'at namunalari haqida aytilgan. Quroq san'ati O'zbekiston hududida qachon paydo bo'lgani, qanday turlari mavjudligi haqida ma'lumotlar yoritilmagan. Quroq tikish - xalq amaliy san'atining bir turi. "O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi" kitobining I jildida esa quroq applikasiyaning bir qismi ekanligi va mato bo'laklaridan turli bezaklar yaratish mumkinligi aytilgan. Quroq tikish san'ati manbalarga ko'ra XI asrda Angliyada paydo bo'lib uyerdan ko'chmanchi xalqlar orqali Amerika va Avstraliya davlatlariga kelib qolgan. "Quroq" namunalari Misr ehromlaridan shuningdek Xitoy va o'rta Osiyoni birlashtiruvchi "Buyuk ipak yo'li" dan qazishma ishlarida topilgan. Quroq - bu matoga bir materialni har xil rangdagi qirqimlarini yopishtirish yoki tikish yo'li bilan badiiy bezak hosil qilishdur. Quroqchilik san'ati ko'plab xalqlar orasida juda mashhur. Mato qoldiqlaridan san'at ustalari kerakli andazalar yordamida turli xildagi mozaika naqshlari bilan yangicha kompozitsiyalar yaratishadi. Qadimda quroqlarning bir tomoni, ya'ni orqa tomoni chit matosidan, old tomoni esa mato bo'laklaridan yaratilgan kompozitsiyadan tashkil topgan. Ayrim xalqlar orasida mato bo'laklaridan foydalanib kompozitsiyalar yaratish *bo'lakli mozaika* deb ham yuritiladi. Quroqda ham tasvir hosil qilish uchun yaxlit fonga mato bo'laklari tikib birlashtiriladi, bu esa o'ziga xos matolar orasidagi bir butun go'zallikni hosil qiladi. *Quroq* - mayda bo'laklardan ulab, to'plab bezak yaratish; shu usulda yasalgan bezak, buyum ham quroq deb ataladi. Turli rang va shakldagi mayda mato parchalaridan buyum, bezak hosil qilinadi. Amaliy san'atda keng tarqalgan; mas, ko'rpa, ko'rpacha, choyshab, so'zana, dasturxon, gilam va boshqa jihozlar

qadimdan shu usulda tayyorlanib ajoyib san'at namunalari yaratiladi.⁴ Badiiy xalq madaniyati namunasi o'zbek quroqchilik san'atida ranglar juda muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqning dunyoqarashi, kishilarning ko'tarinki kayfiyati, mahalliy tabiatning butun go'zalligini ko'rsatish maqsadida ochiq, yorqin, to'laqonli ranglarda ifodalash kamlik qiladi. Shuning uchun quroqchilik hunar egalari quroqda osmon jismlarining qizil rangli uchqunlari sochqini yoki olovrang aylanalari, yashil rangdagi bog'lar, quyoshning o'ynoqi oltin ranglari moviy osmon bilan uyg'unlashib ketadi. Jizzaxda "Turna", "Ko'z", "Ulama", "Qatlama", "Tirnoq", "Quduq", "Shahmat" kabi quroq texnikasida beshik uchun asboblari, poyandoz, quroq chimildiq, quroq yostiq kabilar tikiladi. Beshik uchun tikilayotgan quroq buyumlarining asl ma'nosi farzandlar sog'-salomat bo'lib, ya'ni har bir oilaga qiz yoki o'g'il farzandlar nasib etsin va ularga ko'z tegmasin, deya niyat qilinadi. O'zbek zamonaviy san'at bosqichida quroq san'atini ikki yo'nalishga ajratish mumkin:

Birinchi – an'anaviy xalq kashtachiligi bilan bog'liq bo'lib, quroqdan turmush jihozlarini bezashda foydalaniladi.

Ikkinchi yo'nalish malakali rassomlar faoliyat ijodi bilan bog'liq bo'lib, quroqchilikdan ilhomlanib ajoyib kompozitsiyalar yaratishni o'z ichiga oladi.

Bugungi kunda har ikkala yo'nalishda ham ijodkorlar samarali faoliyat olib borib, o'z asarlarini yaratishmoqda. Quroqchilik shunday san'atki, u qadimiy tarixga va an'anaga ega. Mato qoldiqlaridan ishlangan qo'l mehnatining barchasi tejamkorlikning yorqin ifodasidir, turli matolardan foydalanish esa uyimizdagi tartiblilikni saqlaydi. Inson hamisha mehnat va go'zallikni qadrlaydi. Aynan bu qo'l mehnati asosida yaratilgan san'at turi dastlab kambag'allar orasida paydo bo'ldi, mato bo'laklari orqali ular uy ro'zg'ori uchun kerakli yangi buyumlarni yarata boshladilar, chunki u paytlarda chiroyli va sifatli matolar juda qimmat va kamyob bo'lgan. Turli rang va shakldagi mato parchalaridan bezakli buyum hosil qilinadi. Masalan, ko'rpa, ko'rpacha, yostiq, gilamchalar va boshqalardir. Davrlar mobaynida mato bo'laklarini birlashtirib tikish xalq orasida ommalashdi, keyin esa qo'l mehnati sifatida hunarmandchilikning bir turi darajasiga ko'tarildi. O'zbekiston hududida qadimdan shakllangan, jahonga mashhur va ma'lum bo'lgan nafis san'at maktablarining noyob an'alarini avaylab asrash,

o'rganish, boyitib borish, milliy tasviriy, amaliy, miniatyura san'atining nodir durdonalarini dunyoga olib chiqish va targ'ib qilish, nafis san'atlar sohasidagi ilmiy izlanishlarni ishlab chiqarishga tatbiq etish, zamon talablariga mos badiiy ta'lim tizimini barpo etish, yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash, akademik ilmiy tadqiqot ishlarini takomillashtirish maqsadida O'zbekiston Badiiy Akademiyasi tashkil etildi.(1997 yil 23-yanvar). "Xalq badiiy hunarmandchiliklarini va amaliy san'atini yanada rivojlantirishni davlat yo'li bilan qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi (1997 yil 31-mart) qaror milliy madaniyatni rivojlantirishda xalq badiiy hunarmandchiligi va Amaliy san'atning ahamiyatini oshirish, qo'lda ishlanadigan yuksak badiiy buyumlarni tayyorlash asriy an'analarini va o'ziga xos turlarini qayta tiklash hamda xalq hunarmandlariga davlat tomonidan madad ko'rsatishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston san'ati (1991-2001 yillar). O'zbekiston badiiy akademiyasi. San'atshunoslik ilmiy tadqiqot institute. 85-86 bet.
2. S.Bulatov. O'zbek xalq amaliy bezak san'ati. Toshkent -1991 yil.
- 3.M.Prisa.Toshkent Ganchkorligi. Badiiy adabiyotlar nashriyoti.1960yil.
4. S.Bulatov.O'zbekiston san'ati tarixi.Toshkent -1991yil.
- 5.T.Abdullayev XIX-XX asrlarda O'zbekiston kandakorlik san'ati.Toshkent-1994yil.
- 6.R.Xasanov Amaliy bezak san'ati metodikasi.Toshkent 2003-yil
- 7.Ortiqova, O. (2020). К вопросу о профессиональных компетенциях преподавателей вуза в интеграции науки и образования. *Архив Научных Публикаций JSPI*.
- 8.Ortiqova, O. (2020). Uzluksiz ta'limda «Darslarda ekologik tanaffus» pedagogik texnologiyasiga asoslangan elektron qo'llanmalarni joriy etish. *Архив Научных Публикаций JSPI*.
- 9.Ortiqova, O. (2020). Мухандислик таълимида ишлаб чиқаришни бошқаришга оид масалалардан фойдаланиш. *Архив Научных Публикаций JSPI*.
- 10.Ortiqova, O. (2021). AMALIY MASHG'ULOTLARNI ZAMON TALABI ASOSIDA TASHKIL QILISH. *Физико-технологического образование, 4(4)*.

11.Шарипов, Ш. С. (2017). Personality model of modern teacher. *Eastern european Scientific Journal–Germany*, 93-96.

12.Шарипова, Ш. С. (2018). Инновационные технологии в современном учебном процессе. *Молодой ученый*, (9), 185-188.

13.Шарипов, Ш. С. (2000). Педагогические условия формирования изобразительского творчества студентов (на примере факультетов Труда и профессионального образования)

14.Orishev, Jamshid (2021) "PROJECT FOR TRAINING PROFESSIONAL SKILLS FOR FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGICAL EDUCATION," *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*: Vol. 2021 : Iss. 2 , Article 16.

15.Orishev, J. (2020). ГЛОБАЛЛАШУВ ДАВРИДА ПЕДАГОГЛИК МАСЪУЛИЯТИ . *Научно-просветительский журнал "Наставник"*, 1(1).

16.Ismailov T.J, Tagaev X, Kholmatov P.K, Yusupov K.Y, Alkarov K.Kh, Orishev Zh.B Karimov O.O. (2020). Cognitive-Psychological Diagram Of Processes Of Scientific And Technical Creativity Of Students. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(08), 3669-3677.

17.Оришев, Ж. Б. (2019). ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ИННОВАЦИОН ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ИМКОНИЯТЛАРИ. *Интернаука*, (43-2), 70-72

18.Убайдуллаев, С., Оришев, Ж. Б., & Ортиқова, О. Ш. (2019). УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМДА" ДАРСЛАРДА ЭКОЛОГИК ТАНАФФУС" ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯСИГА АСОСЛАНГАН ЭЛЕКТРОН ҚЎЛЛАНМАЛАРНИ ЖОРИЙ ЭТИШ. *Интернаука*, (20-3), 62-63.